



Katowice, 16 kwietnia 2023 r.

Stanowisko

Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji

Krajowej Rady Radców Prawnych

**w sprawie regulacji zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej
adwokata i radcy prawnego na gruncie ustawy z dnia 14 kwietnia 2023 r. o
Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo
wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022**

1. Zakres przedmiotowy stanowiska. Stanowisko niniejsze dotyczy rozwiązania normatywnego przyjętego w art. 32 ustawy o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022, która została uchwalona przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 kwietnia 2023 r. i skierowana do dalszych prac legislacyjnych na forum Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z powołanym przepisem adwokat i radca prawny, a obok nich także notariusz, lekarz i dziennikarz, mogą być zwolnieni z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, jeżeli jest to niezbędne dla ochrony ważnych interesów Rzeczypospolitej Polskiej lub ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego, a ustalenie okoliczności na podstawie innego dowodu byłoby nadmiernie utrudnione. Zwolnienia takiego, na wniosek Komisji, miałyby udzielać Sąd Okręgowy w Warszawie (art. 32 ust. 2 ustawy). Postanowienie sądu podlegałoby zaskarżeniu przez Komisję i osobę wezwaną, której dotyczyłoby zwolnienie (art. 32 ust. 4 ustawy). Zażalenie wstrzymywałoby wykonalność postanowienia Sądu (art. 32 ust. 5 ustawy). W uzasadnieniu do projektu ustawy o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022 przedstawiona regulacja prawna nie jest poparta argumentami, które uzasadniałyby jej wprowadzenie. Projektodawca poprzestaje w uzasadnieniu jedynie na stwierdzeniu, że „Komisja będzie miała kompetencje do występowania do właściwego organu o zwalnianie

wezwanym świadków z obowiązku zachowania tajemnicy w przypadku informacji niejawnych, a także występowania do sądu o zwolnienie świadków z tajemnicy zawodowej” (strona 10 uzasadnienia, Druk Sejmowy Nr 2838). Analizowane rozwiązanie wyraźnie nawiązuje do mechanizmu zwolnienia m.in. adwokatów i radców prawnych z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej w związku z ich przesłuchaniem w charakterze świadków w procesie karnym. Mechanizm ten, znajdujący uregulowanie w art. 180 § 2 KPK, należy uznać za ważny punkt odniesienia dla oceny regulacji zwolnienia radców prawnych i adwokatów z tajemnicy zawodowej, przewidzianej w art. 32 ustawy o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022. Dlatego też w tym miejscu już trzeba zaznaczyć, że na podstawie art. 180 § 2 KPK zwolnienie radcy prawnego lub adwokata z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, jeżeli nie stanowi ona tajemnicy obrończej, uregulowanej w art. 178 pkt KPK, może nastąpić „tylko wtedy, gdy to jest niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu”. Udzielenie takiego zwolnienia jest na gruncie karnoprosocowym również zastrzeżone do kompetencji sądu. Postanowienie sądu w tym przedmiocie podlega także zaskarżeniu w drodze zażalenia w postępowaniu karnym, natomiast wniesienie tego środka odwoławczego nie wstrzymuje automatycznie wykonalności zaskarżonej decyzji. Na tle zestawienia przepisu art. 180 § 2 KPK z uchwalonym przez kilkanaście dniami przepisem art. 32 ustawy o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022 bez trudu można dostrzec podobieństwo pomiędzy zawartymi w nich unormowaniami w aspekcie trybu zwolnienia radcy prawnego lub adwokata z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej poprzez zastrzeżenie decyzji w tym przedmiocie dla sądu oraz wprowadzenie jej zaskarżalności. Można przy tym zauważyć, że w określonym aspekcie unormowanie przewidziane w powołanej ustawie przewiduje zwiększenie ochrony tajemnicy zawodowej poprzez wprowadzenie bezwzględnej suspensywności zażalenia na postanowienie w przedmiocie zwolnienia z tej tajemnicy w zakresie dotyczącym jego wykonalności. Pozytywna ocena tego rozwiązania, tak jak i pozostawienia w wyłącznej gestii sądu postanowienia o zwolnieniu radcy prawnego lub adwokata z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, nie są

jednak w stanie przysłonić istotnych zastrzeżeń, jakie nasuwają się w związku z rozwiązaniem normatywnym przewidzianym w art. 32 ustawy o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022, w szczególności w aspekcie określonych w tym przepisie warunków zwolnienia radców prawnych lub adwokatów z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej dla potrzeb związanych z postępowaniem przed wskazaną Komisją. Przed przystąpieniem do ich szczegółowego zaprezentowania warto kilka słów uwagi poświęcić z jednej strony unormowaniu przesłanek zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej lub adwokackiej na podstawie art. 180 § 2 KPK oraz ocenie charakteru tej regulacji prawnej, z drugiej strony racjom przemawiającym za jak najpełniejszą ochroną tajemnicy zawodowej należącej do jednej z wymienionych kategorii.

2. Charakterystyka zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy adwokackiej lub radcowskiej na podstawie art. 180 § 2 KPK. Rozwiązanie przewidziane w tym przepisie świadczy jednoznacznie o ustawowo założonym prymacie ochrony tajemnicy radcowskiej przed ochroną dobra wymiaru sprawiedliwości w polskim porządku prawnym. To drugie stanowić może podstawę do zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej lub adwokackiej, gdy dodatkowo określona okoliczność nie może być ustalona za pomocą innych dowodów. Daje to asumpt do stwierdzenia, że zwolnienie ze wskazanego obowiązku należy rozpatrywać w kategorii ostateczności, a jego uregulowanie w kategorii rozwiązania wyjątkowego (M.Rusinek, Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym, Warszawa 2007, s. 148). Takie podejście dominuje współcześnie w judykaturze, w której panuje pogląd, że uchylenie tajemnicy zawodowej na podstawie art. 180 § 2 KPK „powinno być stosowane jedynie incydentalnie, po starannym rozważeniu okoliczności konkretnej sprawy, obligatoryjnym wypełnieniu ustawowych przesłanek oraz po przeprowadzeniu wnikliwej analizy tego, czy *in concreto* interesy wymiaru sprawiedliwości uzasadniają naruszenie chronionego przez nią interesu publicznego i prywatnego” (postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 29 października 2013 r., sygn. II AKz 330/13, „Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Szczecinie” 2014, nr 2, s. 37; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 6 maja

2015 r., II AKz 225/15, „Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi” 2015, nr 1, s. 94). W tym duchu pozostaje stanowisko wyrażone przez Sąd Okręgowy w Warszawie w postanowieniu z dnia 13 grudnia 2017 r. (V KZ 1559/17, www.so.gov.pl), zgodnie z którym, mając na uwadze charakter zawodu radcy prawnego oraz sposób wejścia w posiadanie informacji objętych tajemnicą radcowską stwierdzić należy, iż podejmowanie decyzji w przedmiocie zwolnienia z tajemnicy zawodowej powinno należeć do rzadkości i być wykorzystywane jedynie w sytuacjach, w których narażenie gwarancji wzajemnego zaufania i swobodnego wykonywania zawodu radcy prawnego jest w pełni uzasadnione. Akcentując rolę sądu jako organu stojącego na straży praworządności w demokratycznym państwie prawa podkreśla się zarazem w orzecznictwie, że decyzja tego organu w przedmiocie zwolnienia z tajemnicy w trybie art. 180 § 2 KPK, „zmierzająca do wyjątkowego wzruszenia zakazu dowodowego w imię dobra wymiaru sprawiedliwości, musi w swej logice uwzględniać istotę praw i wolności obywatelskich zawarowanych w Konstytucji RP” (zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 29 października 2013 r., sygn. II AKz 330/13, „Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Szczecinie” 2014, nr 2, s. 37 i n.). W przywołanych wypowiedziach sądów należy upatrywać ugruntowania założenia interpretacyjnego, nakazującego – w zgodzie z zasadą *exceptiones non sunt excendendae* – ścisłe rozumienie ustawowych warunków, od których spełnienia uzależnione jest zwolnienie radcy prawnego z obowiązku zachowania zawodowej dyskrecji w związku z przesłuchaniem w charakterze świadka (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 listopada 2004 r., SK 64/03, OTK-A 2004, nr 10, poz. 107; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 29 października 2013 r., sygn. II AKz 330/13, „Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Szczecinie” 2014, nr 2, s. 52).

W aspekcie przesłanki niezbędności zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej lub adwokackiej dla dobra wymiaru sprawiedliwości, na wstępie trzeba stwierdzić, że jej normatywne ujęcie jest nieostre. Zgodnie z utrwalonym w piśmiennictwie stanowiskiem weryfikacja tej przesłanki nie może sprowadzać się jedynie do ustalenia, że okoliczność, na jaką miałyby być przeprowadzony dowód, wymagający uprzedniego zwolnienia od zachowania tajemnicy radcowskiej lub adwokackiej, ma (jakikolwiek) znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy karnej (por. postanowienie SN z dnia

19 maja 2020 r., I KZ 8/20, www.sn.pl). Do uznania tej przesłanki za spełnioną konieczne jest ustalenie, że ze względu na wagę określonej okoliczności dla rozstrzygnięcia sprawy w sposób zgodny z zasadą trafnej reakcji karnej brak dowodu z przesłuchania co do niej radcy prawnego lub adwokata naraża w istotnym stopniu na szwank dobro wymiaru sprawiedliwości. Wychodząc z tego założenia, w orzecznictwie przyjmuje się jednolicie, że decyzja o zwolnieniu radcy prawnego (adwokata) z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej (adwokackiej) powinna opierać się na rozważeniu w pierwszej kolejności doniosłości danej okoliczności, co do której miałyby nastąpić jego przesłuchanie, dla poczynienia prawidłowych ustaleń faktycznych oraz znaczenia tych ustaleń dla prawidłowego rozstrzygnięcia (postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 11 września 2019 r., II AKz 789/19, KSAG 2019, nr 3-4, s. 210 i n.). Względ na dobro wymiaru sprawiedliwości nie daje podstawy do uchylenia tajemnicy, gdy dotyczy to nie tyle drugorzędnej, co nawet trzeciorzędnej okoliczności o niewielkim znaczeniu dla rozstrzygnięcia w sprawie (L.K. Paprzycki [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. 1, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013, s. 615).

Dru ga z przesłanek zwolnienia radcy prawnego lub adwokata z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej na podstawie art. 180 § 2 KPK w postaci niemożności ustalenia określonej okoliczności za pomocą innego dowodu niż dowód z przesłuchania radcy prawnego lub adwokata co do faktów objętych tajemnicą zawodową (warunek subsydiarności) stanowi zdecydowanie bardziej wymierne i sprawdzalne kryterium podejmowania decyzji w przedmiocie zwolnienia ze wskazanej tajemnicy (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 listopada 2004 r., SK 64/03, OTK-A 2004, nr 10, poz. 107). Jest ono spełnione, jeżeli nie jest możliwe dokonanie ustaleń istotnych dla sprawiedliwego materialnie rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu karnego za pomocą innych dowodów niż dowód z zeznań radcy prawnego lub adwokata, przy założeniu wyczerpania istniejących w danej sprawie źródeł dowodowych. W aspekcie niniejszego stanowiska i analizy uregulowania przewidzianego w art. 32 ustawy o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022, kluczowe staje się podkreślenie, że do uznania istniejących w sprawie źródeł dowodowych za wyczerpane nie wystarcza „ani

istnienie pewnych, możliwych do pokonania przeszkód w dotarciu do istniejącego źródła dowodowego, ani też nieustalenie istnienia takiego źródła, wynikające z niepodjęcia wszystkich koniecznych w danym momencie czynności wykrywczych” (postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 29 października 2013 r., sygn. II AKz 330/13, „Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Szczecinie” 2014, nr 2, s. 55). Nie tracąc tego z pola widzenia można stwierdzić, że analizowana przesłanka zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej lub adwokackiej zachodzi, gdy brak jest dowodu innego niż zeznania radcy prawnego lub adwokata, który umożliwiłby ustalenie określonej okoliczności, mającej znaczenie dla rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności karnej w sposób zgodny z postulatem materialnej sprawiedliwości. Omawiane zwolnienie nie może zasadniczo służyć do potwierdzenia lub konfrontacji zgromadzonych dowodów (postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 30 maja 2017 r., XII Kp 450/17, Portal Orzeczeń Sądu Okręgowego w Warszawie, <http://orzeczenia.warszawa.so.gov.pl>). To, że przesłuchanie radcy prawnego lub adwokata co do faktów objętych tajemnicą radcowską lub adwokacką byłoby pomocne w zakresie oceny zebranych dowodów na podstawie art. 7 KPK i prawidłowych ustaleń faktycznych pozostaje bez znaczenia w aspekcie zwolnienia z obowiązku zachowania tej tajemnicy, ponieważ wygoda czy ułatwienie pracy organom procesowym, np. realizacji przyjętej strategii śledztwa, nie stanowią warunków podejmowanej w tym przedmiocie decyzji (postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 marca 2009 r., II AKz 110/2009, KZS 2009, z. 4, poz. 36; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 24 maja 2016 r., II AKz 159/16, KZS 2016, nr 6, poz. 52; postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 30 maja 2017 r., XII Kp 450/17, Portal Orzeczeń Sądu Okręgowego w Warszawie, <http://orzeczenia.warszawa.so.gov.pl>).

3. Ratio legis tajemnicy zawodowej radców prawnych i adwokatów. W świetle normatywnego ukształtowania przesłanek zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej i adwokackiej na podstawie art. 180 § 2 KPK oraz przytoczonego w poprzednim punkcie orzecznictwa sądowego, nakazującego ścisłą wykładnię tego przepisu, ukazuje się w pełni wyjątkowość takiego zwolnienia i zarazem znaczenie, jakie zarówno na gruncie legislacyjnym, jak i w wymiarze praktycznym, przyznaje się



gwarancji ochrony tajemnicy zawodowej radców prawnych i adwokatów. Dlatego dodatkowo jedynie wypada zaznaczyć, że stanowiące esencjonalną treść tajemnicy radcowskiej i adwokackiej zobowiązanie do zachowania zawodowej dyskrecji jest rękojmią prawidłowego wykonywania zawodu. Uwalnia ono klienta od obawy mówienia z radcą prawnym (adwokatem) i dzielenia się z nim faktami lub informacjami o charakterze poufnym, bez którego przeważnie wprost niemożliwe byłoby niesienie skutecznej pomocy prawnej (w tym duchu wypowiadał się ongiś w odniesieniu do tajemnicy adwokackiej F.Payen (w:) O powołaniu adwokatury i sztuce obrończej, Sopot 2017, s. 128. Podobnie Z.Krzemiński, Problem tajemnicy zawodowej adwokata w świetle przepisów prawnych, „Palestra” 1959, nr 10, s. 32. Por. też postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 13 stycznia 2009 r., II AKz 651/08, KZS 2009, z. 1, poz. 72). Tajemnica radcowska i adwokacka służą więc zabezpieczeniu poufności faktów i informacji pozyskiwanych przez radcę prawnego lub adwokata w związku z udzielaną pomocą prawną oraz do ich wykorzystania w tym zakresie w sposób właściwy dla interesów jednostki. Są w pewnym sensie podporządkowane ochronie praw i interesów jednostek korzystających z profesjonalnej pomocy prawnej (zob. Z.Kwiatkowski, Zakazy dowodowe w procesie karnym, Warszawa 2005, s. 78-79; P.Kardas, Konstytucyjne i ustawowe aspekty ochrony tajemnicy zawodowej powierzanej przedstawicielom zawodów zaufania publicznego, CzPKiNP 2014, z. 4, s. 18; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 listopada 2004 r., SK 64/03; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 lipca 2007 r., SK 41/05). W wymiarze publicznoprawnym tajemnica zawodowa radcy prawnego i adwokata stanowi fundament społecznego zaufania do tych zawodów i ich prawidłowego wykonywania. Jest trwałymi składnikami systemu ochrony prawnej i współczynnikiem prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w warunkach demokratycznego państwa prawnego, w związku z czym znajduje umocowanie w treści art. 2 Konstytucji RP (postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 29 października 2013 r., II AKz 330/13, „Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Szczecinie” 2014, nr 2, poz. 37). W płaszczyźnie proceduralnej, na gruncie postępowania cywilnego, karnego czy dyscyplinarnego, w zakresie realizacji przez radcę prawnego spoczywających na nim zadań, tajemnica radcowska i adwokacja służy urzeczywistnieniu sprawiedliwości proceduralnej i prawa do rzetelnego procesu, a więc

standardów gwarancyjnych przyjętych na poziomie konstytucyjnym w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz na poziomie traktatowym w art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284) i w art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 16 grudnia 1988 r. (Dz.U. z 1977 r., Nr 38, poz. 167).

4. Analiza krytyczna przepisu art. 32 ustawy z dnia 14 kwietnia 2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022. Na tle poczynionych dotąd spostrzeżeń i przytoczonych ocen można uwypuklić główne zastrzeżenia, jakie nasuwają się w związku z przewidzianą w powołanym przepisie możliwością zwolnienia radców prawnych i adwokatów z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej. Przede wszystkim należy stwierdzić, że wprowadzenie takiej możliwości na gruncie innego postępowania niż postępowanie karne (*sensu largo*), co najważniejsze, postępowania prowadzonego przed organem (Komisją) złożonym z osób pochodzących z wyboru politycznego, pozostaje w wyraźnej kolizji z założoną przez ustawodawcę w art. 180 § 2 KPK i respektowaną przez praktykę wyjątkowością zwolnienia radców prawnych i adwokatów z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej. Zasadnicza obawa z tym związana łączy się z poważnym niebezpieczeństwem osłabienia ochrony tajemnicy radcowskiej i adwokackiej poprzez dążenie do wykorzystania informacji, na które rozciąga się ten obowiązek w ramach walki politycznej na forum Komisji. Sama przez się realność takiego niebezpieczeństwa stanowi wystarczający powód do tego, aby krytycznie odnieść się do możliwości przewidzianej w art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022.

Istotne pogłębienie tej krytyki przynosi analiza określonych w tym przepisie przesłanek zwolnienia radców prawnych i adwokatów z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej. Pierwszą z nich stanowi niezbędność takiego zwolnienia dla ochrony ważnych interesów Rzeczypospolitej Polskiej lub ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego. Zastrzeżenia wywołuje znaczna pojemność znaczeniowa „ochrony ważnych interesów Rzeczypospolitej Polskiej lub ochrony bezpieczeństwa

wewnętrznego”. Wysoce nieostry charakter tego zwrotu normatywnego, otwierający drogę do szerokiej interpretacji, przy jednoczesnym braku wykształconego orzecznictwa sądowego, jak ma to miejsce na gruncie stosowania art. 180 § 2 KPK, stawia pod znakiem zapytania limitującą funkcję kryterium zwolnienia z tajemnicy radcowskiej lub adwokackiej ujętego w przytoczonym zwrocie normatywnym. Co jednak szczególnie istotne, w odróżnieniu od unormowania przewidzianego w powołanym przepisie ustawy karnoprocesowej, nie stanowi wymiernego kryterium zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej druga z przesłanek wymienionych w art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022, w postaci nadmiernych trudności w ustaleniu okoliczności, któremu ma służyć przesłuchanie radcy prawnego lub adwokata w zakresie objętym tajemnicą zawodową. „Nadmierna trudność” stanowi pojęcie labilne, nie mające w sobie tej jednoznaczności, jaka wynika z pojęcia „niemożności ustalenia”, które stanowi rdzenną część przesłanki subsydiarności, warunkującej zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej lub adwokackiej na podstawie art. 180 § 2 KPK. To powoduje, że na gruncie art. 32 ustawy z dnia 14 kwietnia 2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022 brak jest wymiernego i sprawdzalnego kryterium podejmowania decyzji w przedmiocie zwolnienia z tajemnicy adwokackiej i radcowskiej, a to z kolei stawia pod znakiem zapytania zgodność wymienionego przepisu ze standardami konstytucyjnymi, w szczególności standardem państwa prawa, prawa do sądu, rzetelnego postępowania czy prawem do wolności komunikowania się (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 listopada 2004 r., SK 64/03, OTK-A 2004, nr 10, poz. 107). Konstatacja ta dyskwalifikuje w istocie analizowane rozwiązanie normatywne i zarazem daje podstawę do kategorycznego wykluczenia jego akceptacji. Gdyby ograniczyć się do samego ukształtowania przesłanek zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej i adwokackiej w art. 32 ustawy z dnia 14 kwietnia 2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022, to można by stwierdzić, że *sui generis* minimum gwarancyjne, jeśli chodzi o zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej lub adwokackiej

należałoby wiązać z wymaganiem, aby bez tego zwolnienia nie było możliwe ustalenie określonej okoliczności, a więc wymaganie takie, jakie funkcjonuje na gruncie art. 180 § 2 KPK.

Innego rodzaju wątpliwości mogą nasuwać się na tle zakresu przedmiotowego zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej i adwokackiej. Aby je unaocznić, wystarczy w zasadzie zauważyć, że w kontekście normatywnym wyznaczonym przez przepisy Kodeksu postępowania karnego, w szczególności jednoczesne uregulowanie bezwzględego zakazu przesłuchania radcy prawnego lub adwokata co do okoliczności objętych tajemnicą obrończą (art. 178 pkt 1 KPK) i względnego zakazu dowodzenia związanego z możliwością zwolnienia radcy prawnego lub adwokata z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej na podstawie art. 180 § 2 KPK, jasno wynika, że wskazane zwolnienie w żadnym wypadku nie może dotyczyć okoliczności objętych tajemnicą obrończą. Wobec braku podobnego kontekstu normatywnego w ustawie z dnia 14 kwietnia 2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022 można by pomyśleć, że zwolnienie z zachowania tajemnicy radcowskiej lub adwokackiej na podstawie art. 32 tej ustawy mogłoby również dotyczyć faktów objętych tajemnicą obrończą. Wykluczając kategorycznie taką możliwość, ponieważ stanowiłaby ona rażące pogwałcenie konstytucyjnego standardu prawa do obrony (art. 42 ust. 2 Konstytucji RP), trzeba zarazem stwierdzić, że powinno to jednoznacznie wynikać z przepisów analizowanej ustawy. Należałoby w tym względzie oczekiwać unormowania zawężającego możliwość zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej i adwokackiej poprzez jego wyłączenie w odniesieniu do sfery faktów objętych tajemnicą obrończą.

Last, but not least, na uwagę zasługuje uregulowanie warunków przesłuchania radcy prawnego lub adwokata co do okoliczności objętych obowiązkiem zachowania tajemnicy zawodowej. W przypadku procesu karnego przesłuchanie to następuje na rozprawie z wyłączeniem jawności (art. 181 § 1 zd. pierwsze KPK). Ustawa z dnia 14 kwietnia 2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022 przewiduje jedynie w art. 22

ust. 3, że Komisja może wyłączyć jawność rozprawy w całości lub w części, m.in. jeżeli w toku rozprawy mają być rozpatrywane informacje stanowiące tajemnicę podlegającą ochronie na podstawie odrębnych przepisów. Pozostawienie Komisji decyzji co do wyłączenia jawności rozprawy w odniesieniu do przesłuchania radcy prawnego lub adwokata co do faktów objętych tajemnicą zawodową jest wprost niemożliwe do zaakceptowania, ponieważ zakłada z natury rzeczy możliwość ujawnienia takich faktów na jawnej rozprawie, które prowadziłyby do równie jawnego podważenia zaufania do wykonywania zawodu radcy prawnego lub adwokata oraz rażącego pogwałcenia konstytucyjnych standardów państwa prawa i ochrony tajemnicy komunikowania się. Gdyby analizowany mechanizm zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej lub adwokackiej został w toku dalszych prac legislacyjnych utrzymany w ustawie z dnia 14 kwietnia 2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022, to bezwzględnie konieczne byłoby jego opatrzenie zastrzeżeniem przewidującym *ex lege* wyłączenie jawności rozprawy w trakcie przesłuchanie co do faktów objętych tajemnicą radcowską lub adwokacką.

Opracował dr hab. Jarosław Zagrodnik, prof. Uniwersytetu Śląskiego – radca prawny